

ERBIL. In de Iraakse stad Erbil, in Koerdisch gebied, zijn de kerken overvol en zijn er zelfs nieuwe kerkgebouwen bijgekomen. Foto: kerkdienst voor vluchtelingen uit Qaraqosh in een Chaldeeus-katholieke kerk in Erbil. beeld Jaco Klamer

Heimwee naar de tijd onder Saddam

Jaco Klamer en Henrique Staal

ERBIL. Het doet haar pijn, maar ze ziet als christen geen toekomst meer in Irak. Nadia Younis Butti (46) woonde ooit met haar moeder in een groot huis in Mosul, maar werd door IS gedwongen de stad te verlaten. „Mijn moeder moet nog steeds huilen als ze eraan terugdenkt.”

In de Iraakse stad Mosul woonde Butti in het centrum van de stad, in een ruim huis, op een grote lap grond. „Mijn vader en moeder bouwden het op, steen voor steen, jaar na jaar”, vertelt Butti. Het huis telde drie verdiepingen en eromheen lagen drie tuinen. Maar toen IS kwam, raakten ze in één klap alles kwijt. Butti: „We moesten vluchten. Mijn moeder was zeer bedroefd dat ze haar hele verleden moest achterlaten. Een weeklang kreeg ze geen hap door haar keel.”

Toen IS de stad innam, op 10 juni, bleven Butti en haar moeder aanvankelijk gewoon in de stad. „Er gebeurde niet direct iets bijzonders”, herinnert ze zich. In juli hing het IS-bestuur op alle moskeën echter papieren op met de mededeling dat christenen zich moesten bekeren tot de islam. Wie dat niet wilde, moest Mosul verlaten of wachtte de dood door het zwaard. Een derde optie was een torenhoge belasting betalen.

Voor Butti betekende het dat ze de stad verliet, samen met haar moeder. Het was toen 17 juli. „Ik ben er trots op dat ik christen ben”, verklaart Butti haar vertrek. „Ik geloof in God en in Jezus Christus.”

Alles afgepakt

Bij een checkpoint aan de rand van de stad namen jihadisten de vertrekkende inwoners van Mosul alle waardevolle spullen af: tassen met reisbenodigdheden,

geld en sierraden. Oorbellen moesten uit de oren, mobieltjes en auto's werden in beslag genomen. Butti: „Mijn moeder had een mobiele telefoon en ik had er twee met verschillende providers. Maar ook die mochten niet mee. Je mocht de grenspost slechts passeren in de kleren die je aanhad.”

Butti is nog ontdaan over haar gedwongen vertrek uit Mosul. „Assyriërs zijn de oorspronkelijke bewoners van dit land; christenen wonen hier al duizenden jaren. De Assyrisch-orthodoxe kerk heeft

„Het is in heel Irak onveilig. Het zou een wonder zijn als de vrede hier terugkeert”

haar wortels in Irak. Mosul is een historische stad met veel kerken. Toen wij Mosul verlieten, woonden er nog zo'n 2000 christenen in de stad, maar zij moesten allemaal vertrekken.”

Voordat IS Mosul binnenviel, had de kerk van Butti nog ongeveer honderd leden. „Onder het regime van Saddam Hussein waren dat er nog duizend”, zegt Butti. „Voor de christenen in Mosul was het een goede tijd toen hij aan de macht was in Irak; de kerken zaten overvol. Ik studeerde toen aan de universiteit van Mosul en was gelukkig.”

Volgens Butti leefden mensen met verschillende achtergrond op de universiteit goed met elkaar samen. „We maakten geen verschil tussen jezidi's, christenen en moslims. We gingen vriendschappelijk met iedereen om. Ik trok veel met moslims op. Met elkaar trouwen was er alleen niet bij. Ik kreeg verschillende keren een huwelijksaanzoek van een moslim, maar die wees ik af.”

In de jaren dat Butti op de universiteit zat was Irak in oorlog met

Iran. „Daar merkten we echter niets van. Ik studeerde af in de Engelse taal.”

Steeds onveilig

Butti werkte tot 1996 voor de VN in Mosul, voor het Wereldvoedselprogramma (WFP). Irak had te maken met sancties, maar het land mocht wel olie leveren, in ruil voor voedsel en medicijnen. Van 2003 tot 2007 woonde ze enkele jaren voor haar werk in Jordanië.

„In die jaren ging het al veel slechter met christenen in mijn geboortestad”, zegt ze. „In 2008 en

De algehele veiligheid was volgens Butti beter onder Hussein. „We konden gerust de deur van ons huis laten openstaan, als we weggingen. Na de val van zijn regime is de situatie echter compleet veranderd. De laatste jaren werd het met de dag gevaarlijker in Mosul; we zaten vooral binnenshuis, hopen dat onze situatie zou verbeteren.”

In september kon Butti Irak even ontvluchten. „Ik kreeg een visum voor een vakantie in Frankrijk. Twee weken lang was ik blij. Veertien dagen lang vergat ik alle ellende uit Irak. Oh, wat zou ik graag vaker willen reizen, maar dat kost helaas te veel geld.”

Butti werkt in Erbil als vrijwilliger voor de Assyrische mensenrechtenorganisatie Hammurabi, die zich inzet voor kwetsbare Iraakse minderheden. Ze richt zich vooral op gevluchte meisjes en vrouwen en wil hun benarde situatie enigszins dragelijk maken. Ze krijgt het pensioen uitbetaald dat haar vader ooit opbouwde als ingenieur, omdat ze niet getrouwd is. Haar moeder, die lerares was, krijgt ook een pensioen.

ERBIL. Nadia Younis Butti woonde tot de komst van IS met haar moeder in de Iraakse stad Mosul. beeld Jaco Klamer

Ooit wilde ze non worden, maar haar moeder stak daar een stokje voor. „Ze vond het beter dat ik zou trouwen en kinderen zou krijgen. Ik vind het jammer dat ik geen gezin heb gesticht en geen kinderen heb gekregen met wie ik kan spelen. Ik zou graag nog een respectvolle echtgenoot vinden.” Ze vertelt dat ze lange tijd nog een sprankje hoop had voor de christenen in Irak. „Maar ik zie nu geen toekomst meer voor ons. Onze veiligheid wordt in Irak niet gegarandeerd. Ik vind het pijnlijk dat alle christenen uit de vanouds christelijke stad Qaraqosh en de wijde omgeving zijn verdreven.”

Een groot aantal van die christenen woont nu in de wijk Ainkawa in Erbil. Er zijn daar zelfs nieuwe kerken gebouwd. Butti: „De christenen in Qaraqosh zijn de meeste bezittingen echter kwijt, en hun kerken zijn verwoest. Zij moeten alles weer vanaf de grond opbouwen. Als ze terugkeren naar hun huis, staan ze er alleen voor. Ik zie geen enkel lichtpuntje.”

Butti wacht met haar moeder intussen op de bevrijding van Mosul. „Mijn moeder moet nog steeds huilen als ze terugdenkt aan haar leven daar. Ze is teleurgesteld dat niemand haar tegen de jihadisten kon beschermen en voelt zich ziek als ze terugdenkt aan haar gedwongen vertrek. „We hebben ons huis nu al twee jaar niet gezien. Zodra het vrede is in Mosul, wil ik teruggaan om te kijken wat er van onze bezittingen over is.”

„Ik weet niet of we in Irak kunnen blijven, want heel Irak is onveilig”, zucht Butti. „Ook in Koerdistan weten we ons niet veilig. Er zijn zo veel landen die belangen hebben in Irak en daar de macht willen krijgen: Saudi-Arabië, Iran, Turkije. Het zou een wonder zijn als de vrede in Irak terugkeert.”

Dit is het laatste deel in een serie over vluchtelingen uit de regio Mosul.

Europa volgt Italiaans referendum met argusogen

Ewout Kieckens

ROME. Het referendum in Italië van morgen kan leiden tot het ontslag van minister-president Matteo Renzi en nieuwe problemen in Europa.

Het is buigen of barsten voor de jonge premier Matteo Renzi (41 jaar). Na bijna drie jaar lijken zijn dagen als eerste minister geteld. Niet omdat hij het slecht heeft gedaan. Niet omdat hij het vertrouwen van het parlement of zijn eigen partij heeft verspeeld. Wel omdat hij zijn lot heeft verbonden aan de uitslag van het referendum van morgen. Veel wijst erop dat de voorstellen uit het referendum worden afgewezen.

Mogelijk komt bij vertrek Renzi de populistische Vijf Sterren Beweging aan de macht

Het referendum is niet zomaar een politiek speeltje van Renzi, maar een verplichting. In april dit jaar werd een wet in het parlement aangenomen waarbij onder andere het tweekamerstelsel op de schop ging, het aantal parlementsleden werd verminderd en de parlementaire kosten werden verminderd. Omdat het (deels) maatregelen zijn die de grondwet betreffen, is een (bevestigend) referendum noodzakelijk. Dat is een grondwettelijke voorwaarde.

Het huidige parlementaire systeem is bedacht door de opstellers van de Italiaanse grondwet in 1948. Italië besefte dat Mussolini als premier de democratie de nek had omgedraaid. Gevolg waren dictatuur en Tweede Wereldoorlog geweest. Voor de opstellers van de nieuwe grondwet stond één ding als een paal boven water: de macht van de regering moest worden ingeperkt. Daarom kreeg het parlement

als controlerend orgaan grote machtsmiddelen om de uitvoerende macht, de regering, in toom te houden. Het gevolg was de instelling van het, zogenaamde, „perfecte tweekamerstelsel”, waarbij beide kamers evenveel macht hebben. In de praktijk betekent het dat dezelfde wet door beide kamers in aparte zittingen moet worden goedgekeurd. Als de wet in de ene kamer wordt geaccepteerd, maar in de

andere kamer wordt geamendeerd, dan kan het proces weer van voor af aan beginnen. Het leidt tot weinig slagvaardigheid. Italië kan met een hoog financieel tekort, hoge werkloosheid en hoge belastingen wel een stroomstoot gebruiken. Het was daarom niet zo gek dat deze en andere hervormingen door een ruime meerderheid van het parlement werden aangenomen. Niet alleen door de parle-

mentariërs van de Democratische Partij, Renzi's eigen (sociaaldemocratische) partij, maar ook door centrumrechtse partijen, waaronder die van Silvio Berlusconi. Van dié steun is nu geen sprake. Berlusconi gaat “nee” stemmen, en zelfs partijbonzen uit Renzi's eigen partij vallen openlijk de eerste minister af. Het is puur opportunisme. Mocht Renzi het veld ruimen, dan denken de tegenstanders hun slag te slaan.

Het is echter nog maar de vraag of Renzi werkelijk opstapt als het referendum niet goed uitpakt. In een interview met de krant Corriere della Sera van donderdag hield Renzi zich op de vlakte. Hij zegt niet aan het pluche vast te houden. Maar ook: „Ik kan de regeringsstabiliteit garanderen.” In het buitenland wordt de verkiezing met argusogen gevolgd. Mocht Renzi opstappen, dan komt mogelijk de uiterst populistische Vijf Sterren Beweging aan de macht. Die is fel tegen Europa.

Het lot van Matteo Renzi en ook een beetje van Italië ligt in de hand van bijna 50 miljoen stemgerechtigden. Ze lijken een voordeel te hebben voor “nee”. De laatste opiniepeilingen geven een voorsprong aan van 6 procent. Maar zo'n 30 procent van de stemgerechtigden weet nog niet wat te kiezen. Gisteren sloten de stembussen voor de ruim 4 miljoen Italianen die geregistreerd staan in het buitenland. De opkomst was met 40 procent verrassend hoog. Er is overigens geen quorum vereist om de volksraadpleging geldig te laten zijn.

ROME. Verkiezingsposters in Rome. Morgen gaan de Italianen naar de stembus om te stemmen over wijzigingen in het parlementaire stelsel. Als de bevolking tegenstemt, kan dat tot de val van het kabinet leiden. beeld AFP, Alberto Pizzoli

Boerderij is toekomst voor Ugandese jongeren

Eva de Vries

Reportage

KAMPALA. Bijna 80 procent van de Ugandese bevolking is onder de dertig. Het merendeel van hen is werkloos. Er is gebrek aan jongeren met bruikbare praktische vaardigheden. Daarom wordt de landbouwschool steeds populairder, want als er ergens kansen liggen, dan is het wel op de boerderij.

Met een luid geknor storten de beesten zich op het voer. Twee leerlingen duwen de grote varkens aan de kant, om zo ruimte te maken voor de schreeuwende biggetjes. Het is voedertijd op de oefenboerderij van “Ave Maria”, een praktische landbouwschool in het stadje Lira in Noord-Uganda, waar het kippenhok en de varkensstuur gebouwd zijn naast de klaslokalen. Praktisch onderwijs ten top.

„Na een vier maanden lange cursus kunnen onze leerlingen de vaardigheden meteen in praktijk brengen op de boerderij van hun ouders, of op een stukje geleend land”, vertelt leraar George Obong.

Volgens Caroline Ort, projectmanager van het AgriSkills4You-programma van de Nederlandse organisatie ICCO, hebben veel jonge mensen in Uganda nooit de kans gekregen om goed onderwijs te volgen. In het noorden woedde jarenlang een burgeroorlog en veel gezinnen zijn te arm om hun kinderen naar school te sturen. Veel jongeren zijn daardoor werkloos. „Landbouw is Uganda's belangrijkste groeisector. De

aarde is vruchtbaar en veel grond wordt niet gebruikt. Jongeren lesgeven in landbouwvaardigheden is daarom een logische stap.” De sector heeft echter een suf imago. De jeugd trekt liever naar de stad, om daar (motor) taxichauffeur te worden of om te proberen producten te verkopen op straat. „Ze moeten de boerderij echter als bedrijf gaan zien, en niet alleen als manier om voedsel voor eigen consumptie te verbouwen.”

Boekhouding

Ave Maria is een van de opleidingslocaties waar ICCO mee samenwerkt. De school werd in 1980 opgericht door directeur Quilino Otim, een ondernemende Ugandees, die trots als een pauw over zijn terrein rondloopt. Jongeren tussen de 15 en 25 jaar oud kunnen zich aanmelden voor een cursus naar keuze. Zo kun-

nen ze kiezen voor varkenshouderij, pluimvee of het verbouwen van groenten. Afronding van basis- of voortgezet onderwijs is niet nodig. Ze slapen en eten op school en de cursuskosten zijn heel laag; hierdoor is het toegankelijk en laagdrempelig. De boerderij behorend bij de school is een goedlopend bedrijf, waardoor Ave Maria financieel het hoofd boven water houdt en

Als er in de economie van Uganda ergens kansen liggen, dan is het wel op de boerderij

zelfs kan uitbreiden. „Naast praktische vaardigheden, krijgen de leerlingen ook les in marketing en boekhouding”, vertelt Otim. „Ze moeten straks immers hun eigen zaak runnen.”

Na een goede afronding van de

LIRA. De landbouwschool wordt steeds populairder in Uganda. De landbouw is de belangrijkste groeisector in het Afrikaanse land. beeld Eva de Vries

cursus krijgen de alumni iets om mee te beginnen, zoals zaden, of, in het geval van de 18-jarige Martha, twee biggetjes. Vorig jaar rondde ze haar cursus af, en toen is ze meteen een varkenshouderij begonnen op de boerderij van haar familie, net buiten Lira. Haar biggen zijn inmiddels varkens geworden en in de nieuwe hokken lopen nu alweer elf kleintjes rond. „Ik heb geleerd

hoe ik ze precies moet voeren en hoe ik ziektes moet voorkomen en bestrijden”, zegt ze. Martha haalt een kleine roze big uit het hok en aait hem zachtjes over de vacht. Haar plannen zijn ambitieus: „Over vijf jaar hoop ik er honderd te hebben en wil ik andere jongeren in mijn dorp leren om hetzelfde te doen.”

Voordat ze de training volgde hielp ze haar moeder en oma thuis met de vele kinderen die op het erf rondartelen. Ze hadden moeite om iedereen dag alle monden te vullen. „Nu is alles anders”, zegt ze. „Ik kan zelfs leuke kleren kopen.”

Strak in pak

We rijden over onverharde wegen, langs kleine dorpjes met ronde lemen huizen en velden vol cassave, bananenbomen en knalgele zonnebloemen. Na een uur of twee bereiken we het erf van de 28-jarige John. Samen met zijn broer, vader en enkele dorpsgenoten ontvangt hij zijn bezoek. „Ik verbouwd al mais voordat ik

aan de training deelnam, maar ik wilde mijn commerciële vaardigheden verbeteren”, vertelt hij.

Volgens hem is dat gelukt. Hij verdient nu een stuk meer, waardoor hij een mooi huis voor zichzelf kon bouwen. „Ook heb ik nu een echt pak gekocht, zodat ik naast een goede boer ook een professionele zakenman ben.” Gehuld in zwarte colbert, witte bloes en gladgestreken broek blaast hij zich een weg door zijn maïsvelen. „Maar ik ben er nog lang niet. Mijn doel is om een winkel te beginnen waar andere boeren zaken als kunstmest, zaden en gereedschap kunnen kopen.”

Terug op het terrein van Ave Maria instrueert ‘boerderijmanager’ Hanson Odeng zijn medeleerlingen hoe ze mest moeten mengen. Zelf zit hij statig achter een bureau waarop documenten, bonnetjes en een grote rekenmachine liggen. Aan de muur hangt een voedingsrooster voor de varkens. „Ik hoop dat hij en de andere leerlingen in de voetsporen van onze succesvolle alumni treden”, zegt Boni Otim, de zoon van de directeur en bij Ave Maria verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de programma's.

Volgens hem gaan de meesten aan de slag als boer, maar sommigen besluiten ook iets totaal anders te gaan doen. Hij is trots op de resultaten: „Families zijn blij dat de jongeren geld in het laatz brengen en leeftijdsgenoten raken geïnspireerd, waardoor een domino-effect optreedt.”

Dit verhaal is mede tot stand gekomen dankzij een reis georganiseerd door ontwikkelingsorganisatie ICCO.